

Pirkko Paajanen

PIRKKO

Saimaan rannalta Savoan

Lukijalle

Oman elämän muisteleminen tuo mieleen rankat kokemukset, jotka on jo ehtinyt säilöä mielen kamareihin. Niiden kaivaminen esiin tuntui välillä uuvuttavalta.

Me ihmiset saamme syntymässä erilaisia lahjoja ja olosuhteita. Horoskooppimerkki saattaa ohjailla tekemisiä. Olen kaksonen. Periaatteessa olen iloinen, innostuva ja uusia asioita pelkäämätön. Joskus harvoin kuitenkin epäilen valintojani. En ole koskaan antanut itselleni lupaa katumiseen, koska se kuluttaa energiaa ja jarruttaa uuden tuloa. Tehdyt valinnat ovat olleet kulloisenakin ajankohtana se oikea ratkaisu, ja menneen märehtiminen on ollut mielestäni turhaa voimavarojen tuhlausta.

Toivon, että tekstini avaa persoonaani. Loppupäätelmänä voin sanoa, että olen elänyt aivan itseni näköistä elämää.

© 2017 Pirkko Paajanen

Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-951-568-176-8

Lapsuuden hankalat polut

1952-1961

Synnyin Saimaan rannalla pienessä postinkantajamummoni aikaan saamassa mökissä. Mökin rahoitti isän äiti Hilda, kun puoliso kuoli ennen kuin uutta asumusta edes ehdittiin ajatella. Pikkuruinen talo, mökiksi sitä kutsuttiin, oli valmistunut jo jonkun aikaa ennen kuin minun vuoroni oli parkaista ensimmäinen huutoni. Mökin tai tontin nimi oli Ruokohaasia. Kyllä mökin harjakatolla olisi kenties voinutkin ruokoja kuivattaa. Rannan lähettyvillä niitä ruokoja kasvoi. Hilda-mummo säästi rahat mökkiin polkupyörän ja kelkan kanssa, kускаamalla läpi vuosien lähetykset sinne, minne ne kuuluivat. Kalastus oli myös perheen selviämisen apuna. Sinikka-kummi avusti äitiä synnytyksessä, ja niin minä tupsahdin maailmaan luomumenetelmällä. Autoja ei siihen aikaan ollut mailla eikä halmeilla, joten sairaalaan meno synnyttämään oli pois suljettu. Silloin 1950-luvulla oli hyvin tavallista, että lapset syntyivät kotona, kun asuttiin kaukana Lappeenrannassa olleesta sairaalasta.

Isällä, äidillä ja minulla oli mökin isompi kamari. Tupa oli yhteiskäytössä isän veljen kanssa. Esko-veli asui pienemmässä kamarissa itsekseen. Esko, jota Esaksi kutsuttiin, oli lempeäluonteinen ja huoleton miekkonen, joka ei kai koskaan elämässään joutunut tappeluun. Juovuspäissään hän oli erityisen hyväntuulinen. Isäni aika ajoin ilmaisi, että Esa ei ole kyllin aikaansaava ja ahkera, kun joskus unohtuu ryypiskelemään usean päivän ajaksi.

Kun olin 2-vuotias, Hilda-mummo hukkui postia hakiessaan, koska ei uskonut varoituksia. Postiin pääsi jäätä pitkin, jolloin

matka oli lyhyempi. Kevät oli jo pitkällä ja jäät heikkoja. Hildamummo tippui jäihin kelkkansa kanssa. Häntä avustamaan mennyt mies oli lähellä kuolla itsekin mutta selvisi. Muistan, kun isän serkku naapurikylästä tuli kertomaan suru-uutista. Hän itki jo tullessaan ja äitikin itki. Ihmettelin, miksi he itkevät.

Elimme silloin 1950-lukua. 50 vuotta ennen vuosituhannen vaihtumista. Rahayksikkö oli markka, jota devalvoitiin usean kerran ennen euron käyttöön siirtymistä. Devalvoinnin jälkeen laskeskeltiin aina, kuinka toimenpide on vaikuttava omaan rahapussiin ja käyttöön jääviin tuloihin. Uusia seteleitäkin jouduttiin painamaan, varsinkin jos kansan päämies vaihtui. Niitä sitten hypisteltiin, kun satuttiin rahapussiin jostain saamaan.

Pienessä mökissämme asusti meidän ihmisten lisäksi pilvin pimein torakoita. Nimenomaan pimein, koska milloinkaan niitä ei näkynyt valoisalla, päiväsaikaan. Mutta annas olla, kun pimeys laskeutui, ne veitikat tulivat esiin koloistaan ja alkoivat yöllisen kuljeskelunsa tuvassa. Joskus nukkuessani tuvan nurkassa olevassa hetekassa heräsin hätkähtäen siihen, että aamu jo alkaa valjeta. Katossa kipitti kiireissään lauma torakoita piiloihinsa. En voinut olla pelkäämättä, että jonain yönä joku torakka tippuu minun suuhuni. Unissaan kun ei näet osaa valvoa asentojaan, eikä sitä, onko suu auki vai kiinni. Tietävästi mikään niistä ei suuhuni tippunut. Kehityksen mentyä eteenpäin isä toi kalanmyyntireissultaan kaupungista Täystuhoa ja pikkuhiljaa meidän kutsumattomat vieraamme katosivat maisemista. Täystuhoa pöläyteltiin myös kasvimaalle, jos syöpaläiset olivat siellä vaivana. Muita myrkkijä ei siihen maailman aikaan tunnettukaan. Jokunen vuosikymmen myöhemmin siitä tuli kielletty aine. Sen ajan tuiki tarpeellisista myrkyistä ei aika-

naan tiedetty, että ne eivät poistu luonnosta koskaan. Nykyi-
kaan kyllä amerikkalainen firma julistaa osaamistaan Round
Upilla, joka ei myöskään koskaan katoa luonnosta.

Mökin vintillä oli avoin tila, jonka pohjalla oli sahajauhoja. Vin-
tille pääsi melkoisen jyrkkiä portaita. Portaiden alla oli sisällä
olevia kaappeja viileämpi säilytystila, ruokakomero. Joskus
talviaikaan komerossa saattoivat ruoat jäätyä, koska eteistilas-
sa ei ollut minkäänlaista lämmitystä. Vintille ei juurikaan ollut
asiaa. Sinne vietiin joitain esineitä, joille ei ollut aina käyttöä
sekä vanhoja lehtiä. Minä kiipesin sinne joskus, kun harmitti ja
halusin olla itsekseni. Siellä sainkin olla yksin mietteeni ja
tyynnytyäni laskeuduin alas muiden seuraan. Vintillä oli isän
sotaväessä laatima muistovihko. Siinä oli hassuja runoja. Eräs
runoista oli sellainen, että jos luki joka toisen rivin, runon sa-
noma muuttui aivan päinvastaiseksi. "Sun ystäväsi, armaasi,
mä aina olla tahtoisin. En koskaan olla tahtoisin sulle uskon ja
petturi." Runossa oli useita säkeitä, ja ihastelin jo siihen aikaan
taitavan runoilijan sanankäyttöä. Runossa taisi olla myös jotain
"vain aikuisille" -asiaa, koska minulla on mielikuva, että ujoste-
lin lukea sitä.

Pieni kotimökkini siis oli rannalla. Isä kalasti, joten sijainti oli
siinä mielessä oikein sopiva. Meillä ei ollut lähinaapureita. Muu
kyläyhteisö ja talot olivat noin kilometrin päässä. Siellä kylällä
oli myös mummola. Mummolassa minua pidettiin kuin prinses-
saa. Harva se päivä vierailin mummolassa ja heidän kotiani
runsaammassa ruokapöydässään. Jälkiruoaksi oli puolukka-
vispipuuroa. Se oli herkkuani. Lienen ollut viisivuotias, kun
aloin rampata mummolassa ihan itsekseni. Äidin kolmella poi-
kamiesveljellä, jotka olivat jääneet kotiinsa mummolaan asu-

maan, oli tietenkin tuttuja kylällä. Iltaisin mummolan tupaan tuli usein kylän miehiä turisemaan. Usein he kertoivat selkäpiitä karmivia kertomuksia kummituksista ja metsässä vaanivista vaaroista, tarkoituksella pelotella ja kiusata minua. Minä kurkin peiton alta, mutta yöuniini nuo tarinat eivät vaikuttaneet.

Pystyin menemään mummolaan kahta reittiä. Ensin oli melkoinen ylämäki. Mäellä seistä könötti Julmakivi. Suuri kivi, jonka päälle moni yritti kiivetä. Minäkin pääsin sen kiven päälle, kun olin hieman varttunut. Kiven läheisyydessä oli lähimmän talon lehmien hautausmaa, kuoppa, johon kuolleet lehmät oli haudattu. Pienenä tyttönä pelkäsin kuoppaa, mutta vartuttuani pystyin menemään kuopan ohi normaalia vauhtia, eikä sydän hakannut yhtään ylimääraistä lyöntiä. Kun matka jatkui eteenpäin, vain pienen matkan päästä kääntyä vasempaan, ylittää muutaman portin ja jatkaa pitkin pellon piennarta kylän rikkaaimman talon pihan läpi mummolaan, mutkien kautta tietenkin. Se reitti tuntui mukavalta, koska ohittamassani talossa ei ollut ikävää porukkaa. Siihen vauraimpaan taloon hankittiin ensimmäiseksi kylässä televisio. Kyläläiset kokoontuivat iltaisin tupaan katsomaan sitä ihmettä. Minä muistan, että esimerkiksi vuodenvaihteen mäkihyppyä katseltiin joukolla ja jännitettiin suomalaishyppääjien suorituksia.

Jos en kääntynyt Julmakiven ohitettuani vasempaan, minun piti ohittaa se talo, jonka lehmät oli haudattu ja jossa ei suh-
tauduttu minuun kovinkaan suopeasti. Lisäksi tie kulki navetan taitse ja tiellä oli usein lehmien ulosteita, jotka olivat tippuneet tielle, kun lehmät palasivat laitumelta kotiin. Navetan nurkalla oli painava portti, joka oli suljettu haalla. Luoja varjele, jos portin unohti laittaa kiinni, niin siitä vasta äläkkä nousi. Melkoisen

usein valitsin reitin niin, ettei tarvinnut lehmän kakkojen ohi loikkia. Muutenkin, jo taloa ohittaessani, minulle tuli ikävä miehiala ja mummolan lämpökin karkasi pois mielestä kotimatalla. Joka kerta porttiseremonian hetkellä toivoin, etteivät talon asukkaat tulisi pihalle, koska pelkäsin, että minua haukuttaisiin ties mistä. Muistan pelänneeni talon asukkaita. Ehkä pelkäsin kuulevani nimittelyä. Menin aina talon kohdalla mahdollisimman sukkelaan eteenpäin, ettei vaan joku kerkeäisi ilmaantua näkösalille.

Kun olin mummolaan mennessäni ohittanut ikävän talon ja navetan läheisyyden, pääsin varsinaiselle kylätielle. Seuraava etappi noin kolmen sadan metrin päässä oli Reinon, Lempin, Martin ja Kirstin kotimökki. Kirsti oli minua vuoden vanhempi, ujo ja kiltti tyttönen. Hänen Lempi-äitinsä kärsi kai masennuksesta, eikä aina päästänyt edes sisälle, jos oveen koputti. Näin ollen en oikein päässyt ystävystymään Kirstin kanssa. Hänestä olisin voinut saada hyvänkin ystävän, mutta olosuhteiden pakosta se ei koskaan toteutunut. Reittini koukkasi Kirstin kodin pihalle, siitä ohi navetan ja saunan kautta pellon piennarta pitkin mummolaan.

Joskus kotiinpaluu mummolasta oli venynyt niin myöhäiseksi, että hämärä tai pimeys jo alkoi laskeutua. Olin näkevinäni tumman katajan takana jonkun lymyilemässä. Tolkutin itselleni, että siinä ei ole ketään ihmistä enkä uskaltanut alkaa juosta. Olin kyllä valoisaan aikaan rekisteröinyt kaikki katajat, mutta mielikuvitus yritti tehdä tepposet parempaa tietämystäni vastaan. En olisi kuitenkaan jaksanut juosta kotiin asti. Kun sain kotimökin portin kiinni takanani, niin pinkaisin ne muutamet metrit niin lujaa kuin pääsin, loikin portaat ylös ja sain

eteisen oven kiinni ja pistin hakasen paikoilleen. Sitten uskalsin taas hengittää. Koska olin viimeinen kotiin tulija, vain laittaa hakasen paikoilleen, ettei yöllä kukaan asiaton pääse vieraisille.

Kotimökkini pikkuruinen tontti oli erotettu aidalla kahden muun maanomistajasuvun tiluksista. Metrit olivat todella tehokkaassa käytössä. Meillä oli viinimarjapensaita, omenapuita, juurikka- ja mansikkamaa sekä jonkun verran myös kukkapenkkejä. Äidin ilo oli hoidella kukkia. Ne kun kiittävät hoitajaansa. Tontilla oli asumiseen tarkoitetun mökin lisäksi ulkorakennuksia. Aitta oli saman katon alla puuliiterin kanssa. Aitan takana oli katos heinille, joita tarvittiin navetassa lehmän ruokasi ja aluseksi. Sauna oli oma rakennuksensa, siinä oli pesutila ja löylyhuone ja pikkuruinen pukeutumistila. Sauna sai sijansa silloin, kun pikkuruisen navetan ainoasta lehmästä luovuttiin ja navetta muutettiin pesupaikaksi. Sitten oli vielä rakennelma, jossa oli tilaa isän verkoille ja muille kalastusvälineillä sekä sahanpurua täynnä oleva osa jäiden säilyttämiseksi kesää varten. Jäitä tosiaankin tarvittiin kesällä, kun kalat piti saada mahdollisimman tuoreina ostajille silloin, kun autoja ei ollut koko kylässä ja saalis kerättiin viikon aikana. Lauantai oli toripäivä ja viikon aherruksen palkanmaksupäivä.

Aitta oli mukava paikka kesäkuumalla. Siellä oli viileää nukkua puusta tehdyssä parisängyssä olkipatjojen päällä. Isän kalastusaikataulu oli sellainen aikaisine aamuhätyksineen, että hänkin joskus iltapäivisin nukkui jonkun aikaa aitan viileydessä. Kun isä kävi nuotalla, liikkeelle lähdettiin usein keskellä yötä. Sitten nuottaa vedettiin, kerran tai kaksi. Kalat laitettiin laatikoihin torimyyntiä varten. Usein yö meni niin tarkkaan, että

aamulla ei ehtinyt muuta kuin kahvit hörpätä ja lähteä viemään saalista Lappeenrannan torille, joka aukesi kello seitsemän aamulla.

Kodin ollessa Saimaan rannalla pesuvedet kannettiin saunaan järvestä. Juoma- ja ruokaveden nostimme raja-aidan toiselle puolelle kaivetusta kaivosta. Se sai olla rajanaapurin puolella, koska vettä ei omalta pieneltä tontilta löytynyt. Kaivosta sai vettä siten, että heitti vahvaan naruun kiinnitetyn ämpärin juuri oikein päin ja nosti sitten täyden ämpärin ylös kaivosta. Vesi kaadettiin toiseen ämpäriin ja kaivon metalliämpäri oli paikoillaan kaivon kannella nurin päin. Silloin tällöin jotain ruokatarvikkeita säilytettiin viileän kaivon sisällä.

Raja-aidan ulkopuolella lähellä kaivoa oli alkuperäinen saunamme. Se oli varsinainen savusauna. Sysimusta sekä sisäettä ulkopuolelta. Jos ei ollut varovainen, saattoi tulla saunasta likaisempana kuin oli ollut sinne mennessään. Ehkäpä juuri siitä syystä navetasta tehtiin omalle puolelle sauna.

Aitan päätyseinässä oli isän siihen laittama linnunpönttö. Mansikkamaa oli siinä osassa tonttia ja mansikkamaan reunassa oli iso matala kivi. Isä seisoj tikkailla pönttöä tutkimassa. Menin lähemmäksi. Huomasin kivellä muutaman sinertävän nappulan, aivan kuin linnun munia. Kysyin isältä, mitä ne olivat. Isä vastasi, että karamellejä, kokeile vaikka. Minä otin yhden kiveitä ja maistoin. Se meni rikki, koska se oli linnun muna. En tiedä vielä, miksi isä oli ottanut munat pois linnun pesästä.

Isä kiivastui ja kirosi ylhäällä tikapuillaan huomattessaan, mitä tapahtui. Minä pelästyin ja pinkaisin mökin ison kamarin sängyn päädyssä olevaan nurkkaan piiloon. Hetken päästä isä

kolisteli kamariin, löysi minut ja pieksi minut nahkavyöllään. Isähän oli aina oikeassa. Olin noin kuusivuotias silloin.

Kun kävimme peltotöissä isän hankkimalla peltotilkulla, kuljimme peltomme lähellä olevan talon ohitse. Talossa oli kuusi lasta, jotka olivat syntyneet noin vuoden välein. Kerran oltuamme juuri talon kohdalle, talon porukkaa ilmaantui tien laitaan. Isä vaihtoi muutaman sanan ja kiirehti peltomme suuntaan. Minä jäin ujona juttelemaan hetkeksi lasten kanssa. Isä tulla pyyhälsi takaisin minua hakemaan. Sain kuulla kunniani vetelehtimisestäni sekä koivun vitsasta paljaalle takamukselle. "Työhön mennessä ei seurustella!" Sen kerran, kun minäkin näin ystävällisiä naamoja, se oli ankaran isäni mielestä silkkaa ajanhukkaa.

Isäni löysi kalastus- ja metsästysmatkoillaan monenlaisia luontokappaleita. Kaikkia ei pistetty lihoiksi vaan joku otettiin kotiin lemmikeiksi. Isäni ylvästeli usein sillä, että luontokappaleet muka tykkäsivät hänestä. No, pakkohan se on siitä tykätä, joka ruokakupin täyttää. Kotonani oli vuoron perään eläteinä supeja, kettu, variksia, lokkeja ja kaneja. Kanit eivät olleet löytyneet luonnosta. Ne lisääntyivät aivan liikaa, joten niistä luovuttiin ajallaan, koska ruoan laitto niiden lihasta ei sopinut perheemme käytäntöihin. Villimmät eläimet joko laskettiin aikanaan vapauteen tai ne kuolivat ikävöidessään paluuta luontoon. Isä harrasti koko elämänsä ajan myös metsästystä. Mikään maailmassa ei ole koskaan ollut niin hyvää kuin sorsa- tai jänispaisti.

Asuessamme kaukana muusta kyläyhteisöstä jäin auttamatta ilman lapsuuden leikkiveria. Podin jo silloin yksinäisyyttä. Minua vuotta vanhempi ystäväni Eira-tyttö houkuteltiin isompi-

Asuessamme kaukana muusta kyläyhteisöstä jäin auttamatta ilman lapsuuden leikkiveria. Podin jo silloin yksinäisyyttä. Minua vuotta vanhempi Eira-tyttö houkuteltiin isompien tyttöjen voimalla haukkujen riviin. Minut nimettiin Norsuksi.

Juuri, kun olin kotiutunut uuteen soluasuuntooni, huomasin, että kuukautiseni olivat myöhässä. Ei aikaakaan, kun sain kuulla "ilouutisen", olin raskaana. Soitin Jukalle ja kerroin hänestä tulevan isä. Jukka nauroi paskaisesti ja ilmoitti, ettei isän rooli kiinnosta.

Jo kohta piti mennä mitattavaksi. Mittanauhalla. Palolaitoksella oli kaikilla työntekijöillä virka-asu sekä työtä että juhlallisuuksia varten. Laitoksella oli oma ompelimo, jossa työskentelivät miespuolinen vaatturimestari ja kolme ompelijaa. He ompelivat kaikkien työntekijöiden vaatteet mittojen mukaan.

Suutuin ja paiskasin teekupin lattialle. Siitäkös ukkoni pinna katkesi, ja hän kävi minuun käsiksi. Karkasin sänkyjen päälle, välillä olin lattialla ja taas sängyllä. Lopulta olin polvillani toisen sängyn edessä ja Hannun käsi kiertyneenä kurkkuni ympärille.

BoDTM
BOOKS on DEMAND

www.bod.fi